

ру освіти, повинні стати головним напрямом державної політики в сфері науки та освіти, тому що це є сьогодні не тільки вирішальним фактором забезпечення добробуту держави і нації, але й найважливішою умовою процесу подальшого стійкого розвитку цивілізації.

Список літератури: 1. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. М., 1990. 2. Урсул А.Д. Устойчивое развитие цивилизации и образование в XXI веке. М., 1995. 3. Урсул А.Д. Путь в ноосферу. Концепция выживания и устойчивого развития цивилизации. М., 1993. 4. Колин К.К. Фундаментальные проблемы информатики // Системы и средства информатики». М., 1995, № 7. 5. Колин К.К. Эволюция информатики и формирование нового комплекса наук об информации // Научно-техническая информация. Сер. 2. М., 1995, № 5. 6. Колин К.К. Курс информатики в системе образования: современное состояние и перспективы развития // Системы и средства информатики. М., 1996. Вып. 8. 7. Колин К.К. Опережающее образование и проблемы информатики // Международное сотрудничество». М., 1996, № 2. 8. Политика в области образования и новые информационные технологии // Национальный доклад России. II-й Международный конгресс ЮНЕСКО «Образование и информатика». М., 1996. 9. Колин К.К. Информатика в системе опережающего образования: Доклад на Пом Международном конгрессе ЮНЕСКО «Образование и информатика». М., 1996. 10. Колин К.К. «Информатика–2000» – международный проект для системы образования // Международное сотрудничество. 1997. № 1. 11. Беляков К.И. Управление и право в период информатизации. Монография. К., 2001. 12. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 року «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України» №1193/2001 від 6 грудня 2001 року. 13. Михайловский В.Н. Формирование научной картины мира и информатизация. С.Петербург, 1994. 14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 року» № 344 від 10 квітня 2001 р.

Надійшла до редколегії 15.05.02

І.М. Совгір

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ В СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІДОМЧИХ ЛІЦЕЇВ ТА ПРОФІЛЬНИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Система відомчих юридичних ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої школи, навчально-виховний процес, який відбувається у названих закладах до вузівської професійної підготовки майбутніх осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ вимагає подальшого розвитку й удосконалення, але не через руйнування, а шляхом застосування науково обґрунтованих еволюційних методів. «Завдання реформування спеціальної відомчої освіти складний еволюційний процес. Не створюючи – й руйнувати, це, зонайменше, не виваженість, що найбільше – професійна неспроможність» [1, с.171]. Йдеться, насамперед, про вирішення проблем гуманізації і демократизації навчально-виховного процесу, надання йому суб'єкт – суб'єктного, а не суб'єкт – об'єктного характеру, гуманізації його змісту, особистісно зорієнтованого виховання з акцентами на формування цивілізованих духовно-аксіологічних якостей майбутнього правоохо-

ронця. Особливого значення з точки зору формування у правоохоронця таких особистісних рис, які сприяли б підвищенню авторитету органів системи Міністерства внутрішніх справ, набуває проблема залучення майбутніх працівників до повноцінного самовиховання, створення стійкої мотивації самопізнання і самовдосконалення, об'єктивної рефлексії у діяльності, поведінці та людських взаємин під час виконання своїх посадових обов'язків. Найважливішим чинником подальшого реформування професійної підготовки особового складу практичних органів, структур та підрозділів внутрішніх справ є право зі своїми нормативно-регулюючими властивостями й особливостями. «Система відомчої освіти потребує невідкладного реформування у відповідності з законами України, рішеннями Уряду, нормативними актами Міністерства освіти України та Міністерства внутрішніх справ України з тим, щоб забезпечити підготовку висококваліфікованих кадрів для наших служб, підрозділів та установ» [2, с.10].

Питання визначення організаційно-інституційних структур і оптимальних форм щодо правотворчості функціонування відомчих ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої старшої школи прямо відноситься до поняття і видів правотворчості. Правотворчість – найважливіший напрямок діяльності держави. «Це специфічна, потребує особливих знань та вмінь інтелектуальна діяльність, пов'язана з створенням або зміною існуючих в державі правових норм» [3, с.289]. Головне призначення правотворчості полягає у встановленні нових правових норм. «Правотворчість – це правова форма діяльності держави з урахуванням громадського суспільства (в передбачених законом випадках) по встановленню (санкціонуванню), зміні, відміні юридичних норм» [4, с.317]. За результатами правотворчої діяльності, тобто законам та іншими нормативно-правовим актам судять про державу в цілому, ступіні її демократичності, цивілізованості, культурності. Людське суспільство завжди потребувало точних і досконалих правових рішень, такої діяльності органів держави, в результаті якої створюються норми права, правила поведінки учасників різноманітних за видами і формою суспільних відносин.

Підвищення якості правових рішень, пониження до мінімуму кількості неефективних нормативних актів – постійне завдання суб'єктів правотворчості в сфері функціонування таких складових до вузівської професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ, як відомчі юридичні ліцеї та профільні класи загальноосвітньої старшої школи. Саме цим пояснюється теоретичне і практичне значення вивчення проблем, пов'язаних з процесом створення норм права у означеній підсистемі відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ України.

Традиційно в теорії права виокреслюють три основні групи правотворчості: 1) правотворчість компетентних державних органів; 2) «безпосередня правотворчість народу» (референдум); 3) санкціонування норм, коли процес їх створення відбувається не в державних органах [3, с.297]. Даного дослідження торкаються особливості правотворчості різними державними органами в сфері відомчої професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України. Така правотворчість здійснюється відповідно до

своїх різновидів: законодавчої та підзаконної правотворчої діяльності, безпосередньої та санкціонованої правотворчості, сумісної та делегованої правотворчості.

Законодавча діяльність – це діяльність щодо підготовки й прийняття законодавчих актів. В правотворчості України провідну роль відіграє законодавчий орган держави – Верховна Рада, яка має монопольну законотворчу компетенцію, тобто виключне право на прийняття законів. Її законотворчість – найважливіша частина правотворчості і основна конституційно-правова форма прийняття законів державою. Підзаконна правотворчість – це діяльність щодо підготування і прийняття найрізноманітніших підзаконних правових актів. Вона проводиться всіма іншими державними органами України на основі та відповідно до чинних законів, прийнятих Верховною Радою.

Безпосередня правотворчість державних органів полягає в розробленні й прийнятті нових нормативно-правових актів. Інші проявлення правотворчості держави мають допоміжне значення для формування системи права. Це, насамперед, зміна, доповнення, відміна чи систематизація певних нормативних документів. Санкціонована правотворчість виявляється в затвердженні актів, прийнятих різними організаціями громадського суспільства.

Сумісна правотворчість (нормативні угоди) відбувається на галузевому, професійному, місцевому та територіальному рівнях. Наприклад, сумісні акти органів держави і недержавних об'єднань; нормативні угоди різних суб'єктів права: профспілок, уповноважених працівників, представницьких органів, органів виконавчої влади та ін. Нормативні угоди повинні ширше використовуватися в умовах поширення демократичної правотворчості в Україні. Делегована правотворчість – це видання нормативно-правового акта за уповноваженням або за прямим дорученням одного (вищестоящого) органа держави іншому (нижчестоящому) за умов зберігання у подальшому відповідної системи контролю з боку вищого органу за реалізацією делегованих повноважень.

Викладені положення загальної теорії права дозволяють зробити наступні методологічні висновки щодо організаційно-інституційних суб'єктів і оптимальних форм правотворчості в галузі функціонування відомчих юридичних ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої школи:

1. Правотворчість в даній сфері відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ – це правова форма діяльності держави, її органів та інших суб'єктів громадського суспільства по встановленню, зміні та відміні юридичних норм.

2. Найважливішими суб'єктами правотворчості в досліджуваній сфері суспільно-державних відносин є Верховна Рада України, Президент України, Уряд України, Міністерство освіти України, Міністерство внутрішніх справ України. В той же час подальша демократизація суспільства об'єктивно вимагає участі інших органів та об'єднань в правовій регламентації розвитку і функціонування відомчих юридичних ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої старшої школи. На сьогодні до таких слід віднести

органи місцевого самоврядування, профспілки органів внутрішніх справ і відомчих закладів освіти, інші суспільні формування в сфері національної і відомчої освіти.

3. Нормативно-правове забезпечення діяльності відомчих ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої школи повинно охоплювати розгалужену систему форм відповідної правотворчості. Найоптимальнішими правовими формами врегулювання досліджуваної групи суспільно-державних відносин на сучасному етапі розвитку даної складової до вузівської підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ України слід вважати законотворчу та підзаконну правотворчу діяльність. Водночас, подальше реформування відомчої системи освіти буде лише вигравати від застосування у подальшому і таких додаткових елементів створення норм права, як санкціонована, сумісна та делегована правотворчість.

Розвиток, зміна і удосконалення чинного нормативно-правового забезпечення функціонування відомчих юридичних ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої старшої школи насамперед передбачає оптимізацію подальшої правотворчої діяльності компетентних суб'єктів у цій сфері. «Оптимізація правотворчої діяльності, як законодавчої, так і підзаконної вимагає узгоджених дій різних нормотворчих органів, перш за всього – законодавчої і виконавчої влад на всіх рівнях» [5, с.254]. На сучасному етапі розвитку досліджуваної підсистеми відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ доцільними вбачаються наступні напрямки оптимізації відповідного нормативно-правового регулювання. По-перше, необхідно забезпечити дійсну ієрархічність нормативних актів, а відтак належний вплив їх юридичної сили на конкретні суспільно-освітнянські відносини. Недопустимі в цьому плані є випадки, коли підзаконні юридичні документи приймаються всупереч основним положенням законодавчих актів. По-друге, важливо забезпечити ефективність правотворчої діяльності усіх суб'єктів останньої. В першу чергу це пов'язано з невідповідністю правових актів нормотворчій техніці, що суттєво впливає не тільки на їх якість, але й на правову психологію правозастосовчих органів і посадових осіб. Неправильне написання і узгодженість слів, складні і малозрозумілі фрази, стилістичні погрішності, неточне застосування юридичних термінів ускладнюють процеси сприйняття та тлумачення актів, що приймаються. По-третє, необхідно запобігати дублюванню в підзаконних актах суб'єктів правотворчості в сфері організації і діяльності відомчих юридичних ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої школи.

Оптимізація нормативно-правового регулювання функціонування відомчих юридичних ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої старшої школи матиме ознаки і властивості науковості лише у випадку врахування загальних тенденцій розвитку сучасної системи права і законодавства. До найважливіших з них слід віднести, по-перше, поступову зміну співвідношення «людина і право». З одного боку, мова йде про «олюднення права», про створення такої правової системи, де б у центрі уваги завжди була людина, її права, свободи і законні інтереси. З іншого – спостерігається певне обмеження публічно-правового регулювання, яке в минулому було доведе-

ним до абсурду. Сьогодні відбувається вирівнювання відносин між державою і окремою особистістю з точки зору обсягу їх прав і обов'язків, також гарантій реалізації останніх. По-друге, децентралізацію правового регулювання. Конституція України створила базу для стимулювання правотворчої діяльності різних складових механізму державного апарату, органів місцевого самоврядування та громадських утворень. По-третє, інтеграцію в національну правотворчість загально визначених принципів і норм міжнародного права.

Список літератури: 1. Дідоренко С.О. До питання підготовки кадрів у відомчих навчальних закладах // Вісник Академії правових наук України. Х., 1996. №7. 2. Бородич Л.В. Відомчі навчальні заклади покликані забезпечити органи внутрішніх справ висококваліфікованими кадрами // Інформаційний бюлетень Республіканського навчально-методичного центру. 1995. №1. 3. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов / Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. М., 1998. 4. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. Х., 2000. 5. Кома-ров С.А. Общая теория государства и права. М., 1998.

Надійшла до редколегії 21.05.02

І.А. Невзоров

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ У ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОРЕВОЛЮЦІЙНИХ ЮРИСТІВ (ДРУГА ПОЛ. ХІХ – ПОЧ.ХХ СТ.)

У науковий обіг у вітчизняній юриспруденції термін «законність» увійшов у другій половині ХІХ сторіччя.

Вже на початку ХХ ст. законність як керівний принцип діяльності державного апарату царської Росії знайшов своє законодавче закріплення. У ст.84 Основних законів Російської імперії (вид. 1906 р.) було передбачено, що основним принципом правового ладу є принцип закономірності управління, полягає у тому, що «Імперія Російська керується на твердих засадах законів, виданих у встановленому порядку».

Серед дореволюційних юристів, що писали про проблему законності, варто окремо виділити праці таких авторів, як Михайловський І.В., Шершеневич Г.Ф., Васковський С.В., Коркунов М.М., Тарановський Ф.В., Трубецький С.М., адже вони внесли найбільш значний внесок у розробку проблеми законності.

Юридична наука цього періоду розробила чіткі теоретичні критерії, за допомогою яких правовий акт (як нормативний акт, так і акт застосування норми права) міг би бути визнаний неправовим. Як писав С.В. Васковський: «Якщо адміністративна влада видає розпорядження, що виходить за межі її компетенції, або якщо законодавець висловлює свою юридичну точку зору приватно (неофіційно), поза порядком, встановленого для видання законів, то такі акти не мають обов'язкової сили для громадян» [2, с.10]. Наявність компетенції (владних повноважень) та дотримання порядку прийняття акта – дві обов'язкових умови законності акта, що приймається державою.